

УДК 336.714

Тришак Л. С.,*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано особливості активізації інвестиційної діяльності вітчизняних комерційних банків та іноземних банківських установ, що функціонують на фінансовому ринку України в контексті глобалізації, а також виявлено позитивні та негативні тенденції їх діяльності.

Ключові слова: банківський капітал, інвестиційна діяльність, іноземний капітал, фінансовий ринок.

В статье проанализированы особенности активизации инвестиционной деятельности отечественных коммерческих банков и иностранных банковских учреждений, функционирующих на финансовом рынке Украины в контексте глобализации, и выявлены положительные и отрицательные тенденции их деятельности.

Ключевые слова: банковский капитал, инвестиционная деятельность, иностранный капитал, финансовый рынок.

The features enhance the investment activity of domestic commercial banks and foreign banks that operate in the financial market of Ukraine in the context of globalization and found positive and negative trends in their activities.

Keywords: bank capital, investment, foreign capital, the financial market.

Постановка проблеми. Зростання взаємодії національних економік із міжнародними фінансовими ринками та розвиток процесів глобалізації супроводжується посиленням концентрації та централізації банківських капіталів. Водночас проявом глобалізації є посилення впливу іноземного капіталу на розвиток вітчизняного національного фінансового ринку та його входження у банківську систему України.

Збільшення впливу іноземного капіталу на діяльність комерційних банків загрожує витісненню вітчизняних банків із традиційних для них секторів фінансового ринку. Таким чином, залежність вітчизняних банків від кон'юнктури на світових ринках робить їх вразливи-

шими до глобальних фінансових криз. За таких умов актуальними є питання збереження конкурентних переваг вітчизняних комерційних банків на фінансовому ринку України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми, пов'язані із особливостями інвестиційної діяльності вітчизняної банківської системи, та процеси впливу на неї іноземного капіталу досліджували багато вчених-економістів, зокрема: О. Барановський, В. Геєць, О. Другов, М. Козоріз, І. Лютий, В. Міщенко, О. Рогач, М. Савлук, Т. Смовженко, Н. Шелудько та ін.

Мета і завдання дослідження. Мета статті полягає у дослідженні особливостей розвитку українських комерційних банків та їх функціонування на фінансовому ринку України з урахуванням зростання впливу іноземного банківського капіталу та визначити напрями активізації їх інвестиційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. В умовах обмежених можливостей підприємств самостійно фінансувати інвестиційні проекти актуалізується підвищення ролі фінансування інвестицій за рахунок банківських кредитів. Так, сьогодні частка кредитів, що спрямовуються вітчизняними банками на інвестиційну діяльність реального сектору, хоча і має тенденцію до зростання, проте ще залишається на дуже низькому рівні, а пріоритет надається кредитуванню поточної діяльності суб'єктів господарювання та споживчих витрат населення.

В Україні через проблеми капіталізації вітчизняних комерційних банків та дефіцит дешевих і довготермінових ресурсів, ринок інвестиційних кредитів, незважаючи на позитивну динаміку свого розвитку протягом останніх років, є досить обмеженим і не забезпечує потреб економіки в повному обсязі. Обсяги та структура банківських інвестицій не відповідають цілям забезпечення розвитку економіки, а саме, вкладенню довготермінових кредитів у наукомісткі, високотехнологічні галузі, оскільки значна частина кредитних ресурсів банків спрямовується у невиробничу сферу, переважно у торгівлю та посередництво.

Внаслідок нераціональної структури зобов'язань і вкладень вітчизняних банків, а саме перевага короткотермінових зобов'язань над довготерміновими вкладеннями, гальмується діяльність комерційних банків у сфері довготермінового кредитування виробничого сектору економіки.

В Україні наслідком впливу глобалізації стало входження іноземних банків на вітчизняний фінансовий ринок. Головними мотивами входження іноземного капіталу до банківського сектору України є отримання ринкових переваг за рахунок місткості вітчизняного ринку банківських послуг та приваблива дохідність операцій. Зміни у струк-

турі капіталу вітчизняних комерційних банків протягом останніх років свідчать про активізацію процесів входження іноземних банків у вітчизняний фінансовий сектор. Так, у структурі іноземного капіталу вітчизняної банківської системи основна частка припадає на австрійські (35%), французькі (16%) та російські банки (12%), також з-поміж інших, інтерес до українських фінансових ринків виявляють такі країни, як Італія, Польща, Швейцарія, Великобританія [2, с. 97].

З приходом на український фінансовий ринок іноземних банків, помітні певні тенденції, які дедалі сильніше впливають на розвиток банківської системи, зокрема:

- посилення конкуренції між вітчизняними та іноземними комерційними банками за клієнтів. Внаслідок такої конкуренції вітчизняні банки підвищили гарантованість депозитних вкладів фізичних осіб, зросла якість обслуговування клієнтів і розширився асортимент послуг, що надають українські банки;

- зміни у структурі джерел формування банківського капіталу. Так, через свої материнські структури іноземні банки дістали доступ до дешевших, ніж в Україні, фінансових ресурсів;

- збільшення залежності банківської системи України від іноземного капіталу через орієнтацію на дешевший позичковий капітал. В умовах дефіциту довготермінових фінансових ресурсів на внутрішньому ринку вітчизняні комерційні банки протягом кількох останніх років почали активно запозичувати такі кошти на зовнішніх ринках.

Активізація діяльності банків з іноземним капіталом на фінансовому ринку України в умовах зростання попиту на кредитні ресурси стали чинниками стрімкого зростання рівня банківських кредитів. Так, станом на кінець 2008 р. сума наданих банківських кредитів становила 59% ВВП. Але, починаючи з вересня 2008 р., погіршення умов отримання зовнішніх кредитів вказало вразливість валютно-фінансової системи України, а саме залежність від зовнішнього фінансування, низький розмір офіційних валютних резервів та слабкість банківського сектору.

Проте вплив діяльності іноземних банків на національну економіку має такі позитивні чинники:

- впровадження новітніх банківських технологій, що покращить якість обслуговування клієнтів;

- зниження вартості банківських продуктів, що є результатом як підвищення продуктивності праці, так і зростання конкуренції. Так, А. Кларенс, аналізуючи досвід 80 країн, зазначив, що присутність іноземних банків у країнах із перехідною економікою певним чином зменшує дохідність місцевих банків через зменшення їхньої маржі, але водночас збільшує ефективність банківської системи загалом [7];

- впровадження високих стандартів менеджменту та контролю за ризиками;

- поліпшення інвестиційного клімату за рахунок більш доступних кредитів іноземних банків та зростання довіри іноземних інвесторів до України, що є одним із важливих чинників економічного зростання країни, її стабілізації в умовах фінансової кризи.

Активне проникнення іноземного капіталу у вітчизняний банківський сектор поряд із позитивними наслідками несе в собі і певні ризики, які можуть мати певні негативні наслідки для економічної системи держави:

- захоплення іноземними банками банківського ринку України внаслідок загострення міжбанківської конкуренції. При цьому українські банки можуть не витримати конкуренції, оскільки прихід великих іноземних банків на ринки, що розвиваються, як правило, призводить до зниження прибутковості діяльності місцевих банків, і ті вітчизняні банки, які не спроможні впоратися із зростаючим конкурентним тиском, опиняться перед загрозою банкрутства, що може призвести до фінансової нестабільності та монополізації українського ринку банківських послуг іноземними банками;

- збільшення частки проблемних кредитів у портфелях тих вітчизняних банків, які не спроможні конкурувати з іноземними банками.

- введення моделі залежного розвитку. Слід зазначити, що основною метою виходу іноземних банків на фінансові ринки країн, які розвиваються, є встановлення контролю за фінансовими потоками та платоспроможністю банківської системи, в яку вони інтегруються [4, 35]. Працюючи на території України, іноземні банківські установи не керуються інтересами розвитку вітчизняної економіки. Досвід функціонування банківських систем інших країн, зокрема Польщі, вказує на те, що банки, контрольовані закордонними інвесторами, не кредитують інвестиційні проекти на польських підприємствах, а віддають перевагу кредитуванню спільних або закордонних проектів. Окрім цього, іноземні банки не будуть цілеспрямовано сприяти підвищенню конкурентоспроможності українських виробників, оскільки це створює додаткову конкуренцію для їх же власних виробників [1, с. 201];

- вибіркове обслуговування іноземними банками клієнтів. Як правило, іноземні банки орієнтуються на роботу з великими клієнтами і надають перевагу високоприбутковому корпоративному бізнесу, кредитуванню крупних компаній. Водночас вони виявляють незначну зацікавленість у роботі з малим та середнім бізнесом;

- зниження стабільності роботи банківської системи внаслідок відтоку іноземного капіталу у випадку погіршення економічної ситуації в Україні чи країнах походження іноземного капіталу.

Для активізації інвестиційної діяльності вітчизняних комерційних банків, усунення негативних наслідків діяльності іноземних банківських установ, НБУ доцільно було б задіяти такі важелі контролю:

- розробити певні механізми відбору потенційних іноземних інвесторів, що претендують на заснування власної банківської установи чи купівлю вітчизняного банку, які забезпечуватимуть недопущення в Україну тих банків, що мають сумнівну репутацію і можуть дестабілізуюче вплинути на національну банківську систему. Досягти цього можна за допомогою допуску на український фінансовий ринок лише тих банківських установ, які відповідають мінімальним вимогам щодо власного капіталу та кредитного рейтингу;

- ввести для всіх комерційних банків норматив мінімальної частки інвестування, який передбачає інвестування певного відсотка свого кредитного портфеля у стратегічно важливі сфери української економіки, перелік яких має розроблятися Кабінетом Міністрів України, що дозволило б залучати іноземний капітал у розвиток як малого бізнесу, так і менш привабливих, з позиції іноземних банків, секторів економіки;

- встановити максимальну частку іноземного капіталу в капіталі банківської системи України, що дасть можливість вітчизняним банкам пристосуватися до нових економічних умов, наростити капітал і зберегти фінансову стійкість;

- розробити механізм сприяння та стимулювання концентрації та централізації капіталу вітчизняних комерційних банків шляхом пільгового оподаткування прибутку, що спрямовується на капіталізацію банку, а також якщо такі банки спрямовують свої кошти й інвестиційні проекти у пріоритетні сфери економічної діяльності;

- укласти угоди про спільні принципи контролю за діяльністю комерційних банків із наглядовими органами країни місцезнаходження материнського банку.

Висновки. Проведений аналіз свідчить про певні позитивні і негативні тенденції діяльності іноземного банківського капіталу на фінансовому ринку України. Так, прихід на український фінансовий ринок потужних іноземних банків із дешевим кредитним ресурсом призводить до посилення їхнього впливу на процеси використання кредитних ресурсів у реальній економіці, а отже, до обмеження можливостей вітчизняних комерційних банків впливати на розвиток економіки України, проте ефективний розвиток національної економіки повинен забезпечувати як вітчизняний, так і іноземний банківський капітал.

Література:

1. Другов О. О. Активізація інвестиційної діяльності банківської системи в умовах росту в ній участі іноземних інвесторів / О. О. Другов, О. С. Орловський // Регіональна економіка. – 2009. – № 2. – С. 198-203.
2. Козоріз М. А. Методологічні засади дослідження впливу іноземного капіталу на розвиток банківської системи України // Банківська справа. – 2008. – № 11. – С. 95-102.
3. Міщенко В. Проблеми збалансованості внутрішніх заощаджень та зовнішніх запозичень банків в умовах нестабільності фінансових ринків / В. Міщенко, В. Жупанин // Вісник НБУ. – 2009. – № 7. – С. 8-12.
4. Смовженко Т. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи в умовах євроінтеграції України. Організаційний аспект / Т. Смовженко, О. Другов // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 11. – С. 34-37. Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19. 12
5. Субботина Т. Россия на распутье: два пути к международной конкурентоспособности // Вопросы экономики. – 2009. – № 2. – С. 46-64.
6. Cottarelli C.. EarlyBirds, Late Risers and Sleeping Beauties: Bank Credit Growthtothe Private Sectorin Central and Eastern Europe and the Balkans / C. Cottarelli, G. Dell’Ariccia, I. Vladkova-Hollar // IMF Working Papers. – 2005. – № 213. – P. 29.
7. Klarense A. How Does Foreign Entry Affectthe Domestic Banking Market? The World Bank Paper. – 2008.